

Pregledni znanstveni članek Review scientific paper (1.02)
Besedilo prejeto Received: 20. 9. 2018; Sprejeto Accepted: 15. 10. 2018
UDK UDC: 27-42:929Steiner Š.
DOI: www.doi.org/10.34291/Edinost/74/Lozar

Tadej Ložar

Štefan Steiner – moralni teolog drugega vatikanskega koncila¹

*Štefan Steiner – Moral Theologian
of the Second Vatican Council*

Povzetek: Prispevek govori o moralnem teologu Štefanu Steinerju, profesorju moralne in pastoralne teologije na ljubljanski Teološki fakulteti. Bil je eden prvih predavateljev na novoustanovljeni enoti Teološke fakultete v Mariboru, katere 50-letnice ustanovitve smo se spominjali lani. Steiner je bil nedvomno teolog drugega vatikanskega koncila, saj je moralni teologiji na Slovenskem pomagal, da se je začela razvijati proč od pretirano pravniškega pogleda na moralne norme in moralne zakone. Istega leta (1968), ko je Steiner začel predavanja na Teološki fakulteti Univerze v Ljubljani, je izšla okrožnica *Humanae Vitae*. Steiner je nauk okrožnice predstavil širši množici vernikov. V zgodovino moralnoteoloških razprav se je zapisal s t. i. načelom casus perplexus (mejnim primerom), ki se pojavi, ko dveh enakovrednih moralnih norm ni mogoče izpolniti hkrati. Steiner je bil zaradi načela casus perplexus deležen nasprotovanja ter procesa pred Kongregacijo za verski nauk, ki je njegovo stališče potrdila.

Ključne besede: Štefan Steiner, drugi vatikanski koncil, *Humanae Vitae*, Teološka fakulteta, Enota v Mariboru

Abstract: *This is an article about moral theologian Štefan Steiner, a professor of moral and pastoral theology at Ljubljana Faculty of Theology. He was one of the first lecturers at then newly established Unit of Faculty of Theology in Maribor, which celebrated its fiftieth anniversary of the founding last year. Steiner was undeniably theologian of The Second Vatican Council and due to his contribution, moral theology in Slovenia moved away from the extreme legal perspective on the moral laws. The same year (1968) Steiner started with his lectures at the University of Ljubljana, Faculty of Theology, the encyclical Humanae Vitae was released. Steiner introduced the morals of the encyclical to the broader public. He went down in history of the moral theological discussions with the so called casus perplexus (perplexing case) principle, which arises when it is impossible to fulfill two moral conventions at the same time, when they are equal to each other. Because of this principle, Steiner faced an opposition and a process before The Congregation for the Doctrine of the Faith, which confirmed his standpoint.*

Key words: *Štefan Steiner, The Second Vatican Council, Humanae Vitae, Faculty of Theology, Maribor Unit*

---

1 Tekst je izvleček avtorjeve magistrske naloge, ki je nastala pod mentorstvom izr. prof. dr. Ivana Janeza Štuhec.

Uvod

Leto 2018 je bilo leto različnih obletnic in spominov. Leto 1968 je bilo v marsičem prelomno tako za Cerkev na Slovenskem kot tudi vesoljno Cerkev in svet. Istega leta je bila v Mariboru ustanovljena enota Teološke fakultete, kjer so se za bogoslovce zadnjih treh letnikov začela predavanja, tako v Ljubljani kot v Mariboru pa je začel predavati moralno teologijo Štefan Steiner, ki se ga bomo posebej spomnili v tem prispevku. Leto 1968 je bilo prelomno tudi za vesoljno Cerkev, saj je ob viharju kulturne revolucije izšla okrožnica papeža Pavla VI. *Humanae Vitae*. Okrožnica je sprožila tako pozitivne kot negativne odzive. V razpravo o okrožnici in njeni vsebini se je vključil tudi Štefan Steiner, ki je postal znan po t. i. načelu *casus perplexus*, mejnem primeru, v katerem jasno vidimo resničnost Jezusovih besed, da je sobota zaradi človeka, in ne človek zaradi sobote.

1 Življenjska pot Štefana Steinerja

Štefan Steiner je bil rojen 22. 12. 1926 v Beltincih kot drugi sin Štefana in Terezije Steiner, rojene Antolin. V Beltincih je končal osnovno šolo, gimnazijo pa v Murski Soboti. Leta 1953 je kot gojenec semenišča mariborske škofije diplomiral na Teološki fakulteti v Ljubljani in bil istega leta posvečen v duhovnika. Kaplansko službo je opravljal v Slovenskih Konjicah in pri Sv. Rešnjem telesu v Mariboru. Leta 1958 je nadaljeval študij v Rimu, kjer se je specializiral v katehetiki, pastoralni in moralni teologiji. Doktorska disertacija, ki jo je zagovarjal na Lateranski univerzi, nosi naslov *Il problema catechistico in Slovenia dopo il 1945 (Katehetski problemi v Sloveniji po letu 1945)*. Leta 1965 je magistriral iz pastoralne teologije na Papeškem pastoralnem inštitutu v Rimu, leta 1967 pa še iz moralne teologije na Alfonzijani. Odmevnega leta 1968 je bil habilitiran za docenta, leta 1972 pa je postal izredni profesor za moralno teologijo na Teološki fakulteti v Ljubljani. Po letu 1972 je deloval med našimi izseljenci v Zahodnem Berlinu. Pol leta je predaval v Ljubljani in Mariboru, drugo polovico leta je kot skrben dušni pastir skrbel za naše izseljence. Leta 1978 je bil prvič, leta 1980 pa drugič izvoljen za dekana Teološke fakultete v Ljubljani, kjer se je zapisal kot eden najmlajših dekanov v dotedanji zgodovini fakultete. Službo predavatelja je opravljal vestno vse do težke bolezni, zaradi katere je umrl sorazmerno mlad. Umrl je na Viru pri Domžalah na praznik

slovanskih apostolov, sv. Cirila in Metoda, 5. 7. 1981. Pokopan je bil 7. 7. 1981 v Beltincih ob navzočnosti treh škofov in kar dvesto duhovnikov. (Serajnik 1986, 5–6)

2 Štefan Steiner kot moralni teolog

Ocen njegovega dela doslej ni bilo veliko, je pa iz tistega, kar je bilo o njem povedano in zapisano, mogoče razbrati, da so njegovo delo izjemno cenili. Steiner predstavlja tisto generacijo moralnih teologov, ki so po drugem vatikanskem koncilu iskali smoter moralne teologije, ki se je skušala osvoboditi pretiranih, a še močno navzočih juridičnih elementov. Ivan Rojnik (1992, 635) piše, da je »Steinerja odlikovala široka teološka razgledanost in sposobnost za dojemanje današnjih teoloških in pastoralnih vprašanj v luči pokoncilske usmerjenosti«. Dobro je poznal različne miselne tokove, zato se je lahko pogumno lotil tudi precej občutljivih tem. Svojo misel je skušal predstaviti čim širši množici, kar je razvidno iz njegovega aktivnega sodelovanja pri pastoralni reviji *Cerkev v sedanjem svetu*, pri kateri je tudi urednikoval. Svoje prispevke je objavljaval v raznih znanstvenih in poljudnoznanstvenih revijah in publikacijah. Večino znanstvenih člankov in razprav lahko beremo v *Bogoslovnem vestniku*. Kot profesor moralne teologije je posvečal veliko skrb tej teološki vedi, predvsem njeni vlogi pri prenovi slovenske Cerkve po drugem vatikanskem koncilu. Vse to je razvidno iz njegovih moralnoteoloških publikacij: *Človekov poklic v Kristusu* (1970), *Človekovo življenje v ljubezni Kristusovi* (1971), *Ko se poročata ljubezen in seks* (1974), *Uvod v moralno teologijo* (1977), *Zakrament sprave* (1979) in *Krščanski socialni nauk* (1981). Poleg moralne teologije je razvijal svojo misel še na katehetskem in pastoralnem področju. Napisal je skripta za oznanjevalno teologijo. Na katehetskem področju je najpomembnejša njegova doktorska disertacija, v kateri obravnava stanje kateheze v povojnih razmerah, pomembno pa je tudi njegovo sodelovanje pri pisanju veroučnih učbenikov. (Rojnik 1992, 635–636)

Verjetno eno boljših analiz Steinerjevega dela in misli predstavlja članek Matije Babnika, ki je nastal kot predavanje ob komemoraciji ob obletnici njegove smrti. Babnik posebej oriše Steinerjevo podobo moralnega teologa, ki išče nov pomen in smisel moralnega življenja kristjana, ki naj ima pred seboj podobo Kristusa. Steiner je bil v moralni teologiji širok in je

v svojo misel vključil spoznanja pomožnih ved, od antropologije, psihologije do sociologije. Steiner je želel predvsem prebuditi zavest, da je osnovna naloga moralke, da upošteva odnos med Bogom in človekom. Ni želel, da bi postala neko obrobno področje teologije, namenjeno samemu sebi. Kot neposredni učenec uglednih in priznanih moralnih teologov Fuchsa in Häringa je pri nas pripravljaval pot prenove moralni teologiji, upoštevajoč poleg pomožnih ved tudi sodobno eksegezo in postavitev Kristusa kot normo, sredstvo in smoter moralnosti. V svojih učbenikih je poskušal združiti tradicionalni moralnoteološki nauk, patristike sv. Tomaža Akvinskega in drugih cerkvenih učiteljev ter sodobnih teoloških dognanj s Svetim pismom kot temeljem. V njegovih delih nas po Babnikovem mnenju lahko hitro zmotijo številne sholastične filozofske delitve in nenadni preskoki k novim, razumljivejšim utemeljitvam. Steiner je tako bolj poudarjal notranji imperativ kot zunanega. Trudil se je dajati prednost pozitivnim vidikom življenja. Za razliko od stare moralke, ki je bolj poudarjala greh in njegovo nevarnost, je veliko bolj poudarjal odnos s Kristusom in moč milosti, ki zmaga nad grehom. (Babnik 1982, 246–250)

Steiner je ostajal zvest cerkvenemu učiteljstvu, a hkrati ga je izjemno zanimal človek in njegov položaj. To se še posebej kaže v njegovih razlagah moralne situacije. Na tem mestu jasno pokaže, da situacije ne moremo razumeti kot opravičilo greha, moramo pa jo nujno upoštevati pri oblikovanju posameznikove vesti in človekovem moralnem delovanju. Posameznikova vest je tista, ki jo tako Steiner kot tudi sodobna moralna teologija izjemno poudarjata. Za oblikovanje vesti smo odgovorni vsi in dolžnost oblikovanja vesti je težka, kakor na več mestih poudari Steiner. Vendar ima vest pred seboj normo, po kateri se ravna, kjer išče navdih za svoje delovanje. Ta norma je moralni zakon, ki ga nadalje razdelimo na naravni in razodeti zakon. Oba izhajata iz večnega zakona, ki je Bog sam kot izvor in cilj zakona.

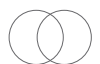
3 Štefan Steiner in *Humanae Vitae*

Leta 1968 je izšla okrožnica *Humanae Vitae* Pavla VI. Okrožnica je izšla v času študentskih demonstracij, ki so bile najintenzivnejše v zahodnem delu Evrope. To dogajanje nekateri strokovnjaki imenujejo kulturna revolucija. Takratna gibanja in pobude se imenujejo Gibanje 68. To gibanje

je zahtevalo politične, ekonomske in kulturne spremembe družbe in njenih institucij. Zavračali so tradicijo in moralno avtoriteto institucij. Izid okrožnice je zato povzročil veliko nasprotovanja in negodovanja tako v Cerkvi kot zunaj nje. Zaradi odmevnosti okrožnice so se hitro odzvale posamezne škofovske konference po vsem svetu in objavile razne izjave in pastoralna navodila.

Svojo izjavo je podala tudi Jugoslovanska škofovska konferenca in pozvala vernike k sprejetju okrožnice in doslednem življenju po njej. Steiner je poskrbel za prevod okrožnice v slovenščino. Napisal je uvod k okrožnici, v katerem je predstavil zgodovino nastajanja okrožnice, njeno osnovno razdelitev in nekaj pastoralnih smernic. Pastoralne smernice so bile namenjene dušnim pastirjem, predvsem spovednikom, da bi znali pristopiti k čim celovitejšemu podajanju katoliškega moralnega nauka o zakonu in družini. Steiner je trdno stal na tradicionalnem nauku Cerkve tudi pri najtežjem vprašanju okrožnice: uporabi sredstev za omejevanje spočetij. Steiner uporabo protispočetnih sredstev odsvetuje, saj jih pojmuje kot zlo, a ne izključuje možnosti, da vsi zakonci ne morejo izpolniti vseh obveznosti zakona. Pojavijo se lahko situacije, ko zakonca ne moreta v vsej polnosti izvrševati vseh namenov zakona, ki so medsebojna ljubezen zakoncev, rodnja in vzgoja otrok. Situacija, ko pride do nezmožnosti življenja v skladu z nameni zakona, je v moralni teologiji znana pod pojmom mejni primer (*casus perplexus*). Z zagovarjanjem načela *casus perplexus* je Steiner postal znan po vsej takratni Jugoslaviji. Perpleksni primer sicer ni nič novega, saj je v teološki tradiciji prisoten že od začetkov sholastike. V kontekstu *Humanae Vitae* se preprosto uporabi na primeru (ne) uporabe protispočetnih sredstev. Na perpleksni primer so najprej opozorili francoski škofje v svojih pastoralnih smernicah za razlago okrožnice *Humanae Vitae*. Razlago perpleksnega primera je Steiner zagovarjal že v uvodu k okrožnici in jo dalje razvijal v raznih strokovnih člankih ter razpravah. Hitro je naletel na nasprotovanje nekaterih teologov, še posebej Jordana Kuničiča, profesorja moralne teologije na Teološki fakulteti v Zagrebu. Ta je najprej francoskim škofom in kasneje tudi Steinerju očital nedoslednost in celo pripadnost situacijski etiki. Steiner je v svoj bran jasno povedal, da ni pripadnik in zagovornik situacijske etike, da na račun perpleksne situacije materija (v našem primeru protispočetna sredstva) nikakor niso moralno sprejemljiva. Protispočetna sredstva so sama po sebi moralno slaba in Steiner takšno stališče brani in zagovarja, kar potrjuje

njegovo privrženost cerkvenemu učiteljstvu. Za Steinerja mejni primer dejansko pomeni to, da zakonca ne moreta udeležiti vseh dolžnosti, ki izhajajo iz namena zakona. Zato se znajdeti v situaciji, ki povzroči stisko vesti. Mejni primer je tako realno možen le subjektivno. Da sploh govorimo o perpleksnem primeru, morata biti izpolnjena dva nujna pogoja. Prvič: zakonca sta seznanjena z naukom Cerkve o urejanju spočetij. Drugič: po nauku okrožnice želita resno živeti in se ravnati. Temeljna odločitev za življenje po cerkvenem nauku zahteva tudi zadostno mero odgovornosti, in sicer predvsem takrat, ko se pojavi neka situacija ali dolžnost, ki je ne moreta v celoti izpolniti. Kot primer naj navedem zakonca, ki zaradi določenih okoliščin ne moreta imeti še enega otroka, saj ne izpolnjujeta optimalnih pogojev za njegovo celovito rast in razvoj. Na drugi strani pa ne moremo tako zlahka pristati na rešitev, da naj se zakonca odrekata izrazom svoje medsebojne ljubezni, ne da bi trpeli njuna medsebojna vez in vzajemnost. Tukaj se zakonca znajdeti v perpleksni situaciji, ko se morata odločiti za izpolnitev ene od dolžnosti. Ker sta na podlagi podanega primera obe dolžnosti enakovredni, pride do kolizije dolžnosti, do trka dolžnosti, kar vodi v stisko vesti. Steiner je zagovarjal rešitev, da naj zakonca v vesti izbereta boljšo možnost, četudi med dvema slabima izbirama. Odločitev vesti po Steinerju ne more biti izraz samovolje, ampak mora biti oblikovana po objektivnih načelih. Objektivno je nemogoče, da bi si moralni zakoni med seboj nasprotovali, zato je perpleksna situacija možna le na subjektivni ravni.

Na tem mestu je treba opozoriti na še eno razliko – razliko med perpleksno vestjo in nepopravljivo zmotno vestjo. Ko je prišel odgovor kongregacije za nauk vere, so mnogi teologi nepopravljivo zmotno vest in perpleksnost vesti enačili. Kot primer je navedeno, da se nekdo znajde v situaciji, ko je nevarno, da se zaradi spolne abstinence začne krhati zakonska zveza, zato bi pogojno uporabljal kontracepcijo. To pomeni, da ne bi mogel hkrati zadostiti obema namenoma spolnosti v zakonu: medsebojni podaritvi zakoncev in odprtosti za nova spočetja. V primeru nepremagljivo zmotne vesti pa je nekdo subjektivno prepričan, da kontracepcija ni slaba, zato jo uporablja, čeprav je objektivno slaba. V prvem primeru se človek znajde pred dvojnimi slabimi, v drugem pa le pred enojnim slabim, pa še tega se osebno ne boji. Nepremagljivo zmotna vest se pojavi, če zakonca ne poznata nauka Cerkve o urejanju spočetij ali če tega nauka zavestno ne sprejemata. Takrat ne moremo več govoriti o mejnem primeru.

Steinerjeva razprava o mejnem primeru je imela v Jugoslaviji med teologi zelo širok odmev. Ker je Jugoslovanska škofovska konferenca ob objavi okrožnice *Humanae Vitae* podala izjavo, da je treba navodila okrožnice dosledno izpolnjevati, je Steinerjevo pisanje o mejnem primeru zbudilo kar nekaj sumov, da Steiner ne sledi cerkvenemu učiteljstvu. Zadeva je šla tako daleč, da so njegovo učenje obravnavali v Rimu na Kongregaciji za nauk vere. Zadeva je tako dobila ime Jugoslovansko vprašanje. Kongregacija je na koncu podala sodbo, v kateri je mejni primer priznan kot subjektivna možnost. Na subjektivni ravni bi lahko nekdo prišel v situacijo, ki bi vodila do perpleksnega primera. Vendar sama materija (protispočetna sredstva), ki je v sebi slaba, kljub subjektivnosti in konkretni situaciji ne more postati nekaj dobrega; edino, kar lahko perpleksni primer naredi, je, da zmanjša krivdo oziroma grešnost subjekta. Zakonci tako v perpleksnem primeru lahko ravnajo po svoji prepričani vesti, ki je izoblikovana po objektivnih moralnih zakonih, in izberejo manj slabo možnost. Kongregacija tako zaključuje, da ni dovolj, da se upošteva zgolj objektivno področje, temveč se mora upoštevati tudi subjektivno. Upoštevanje obojega je najboljša za zaščito pred obema možnima skrajnostma, laksizmom in rigorizmom. Naloga pastoralnih delavcev in dušnih pastirjev je torej, da poleg jasnosti nauka ljudem pomagajo, da si vest oblikujejo po nauku Cerkev, obenem pa jim pomagajo reševati morebitne stiske vesti, saj lahko posameznik le tako lažje hodi za Kristusom po poti križa. Kongregacija je tako Steinerja rehabilitirala in ga oprala vseh sumov nezvestobe cerkvenemu učenju.

Sklep

Steiner dušnim pastirjem kot pastoralno rešitev za vse primere in situacije, ne samo za načelo *casus perplexus* (mejni primer), podaja zahtevo, naj se vernike naučijo poslušati. Pastirji, zlasti spovedniki, so se najprej dolžni sami dobro in temeljito izobraziti o nauku cerkvenega učiteljstva. Poleg poznavanja cerkvenega nauka je pomembna splošna razgledanost na področju pomožnih ved, kot so psihologija, sociologija in antropologija.

Steiner je zelo poudarjal nalogo duhovnikov, da pri delu z ljudmi oblikujejo njihovo vest. Oblikovanje vesti pa je težka naloga, ki zahteva predvsem veliko mero potrpežljivosti. V primeru zakoncev in njihovega ravnanja, predvsem pri vprašanju uravnavanja spočetij, je pomembno, da se vest

zakoncev ne skuša nadomestiti z moralnimi normami. Njihovo vest je treba oblikovati v duhovnih pogovorih, s pomočjo zakramenta spovedi ter drugih oblik poučevanja. V njih je treba vzbuditi čut za odgovornost. Zakonci morajo na podlagi predstavljenega cerkvenega nauka v vesti sprejeti odločitev, ki rešuje neko njihovo situacijo. Rešitev, ki ni najboljša samo za določeni trenutek, temveč je v skladu z Božjo (Kristusovo) postavo.

Reference

- Babnik, Matija.** 1982. Štefan Steiner kot moralist. *Bogoslovni vestnik* 42: 246–250.
- Rojnik, Ivan.** 1992. Štefan Steiner. V: *Katehetsko-pedagoški leksikon*, 302. Ljubljana: Katehetski center.
- Serajnik, Zdenka.** 1986. Spremna beseda. V: Štefan Steiner. *Pesmi*, 5–10. Ljubljana: TEOF.
- Steiner, Štefan.** 1968. Okrožnica »Humanæ Vitæ« in naša zrelost. *Bogoslovni vestnik* 28: 227–230.
- . 1968. Uvod. V: Ivan Merlak in Štefan Steiner, ur. *Posredovanje človeškega življenja, okrožnica Pavla VI. o pravilnem uravnavanju rojstev*, 1–9. Ljubljana: Nadškofijski ordinariat.
- . 1969. Moralni in pastoralni nauk episkopatov k okrožnici »Humanæ Vitæ«. *Bogoslovni vestnik* 29: 64–84.
- . 1971. Ali sme dr. J. Kuničič kritizirati francoske škofo?. *Bogoslovni vestnik* 31: 92–115.
- . 1972. Ali sme dr. J. Kuničič kritizirati francoske škofo?. *Bogoslovni vestnik* 32: 310–329.
- . 1973. Kongregacija za verski nauk je rešila jugoslovanski primer. *Cerkev v sedanjem svetu* 7: 86–88.

